

mogla biti ugotovitev, da vsako življenje hoče biti opaženo, pokazano, upodobljeno, če je dopustno pripisovati mu potrebe, vzete iz človeške psihike. Toda mimo te pomisli smo se pri sto in sto slikah, naslikanih z ljubeznijo in podanih v bujni barvni ali svetlobni avreoli, prepričali, da so vse, kar jih je resnično ustvarjenih, hvalnice življenju, hvalnice, ki skušajo posredovati, in če mogoče, stopnjevati čar življenja in sveta. Bog nove likovne umetnosti je življenje, njegov sladko-grenki mik, njegova skrivnostna, neizčrpna lepota. K tej se vedé ali nevedé priznava vsako umetniško upodabljanje in njegov smisel je buditi v človeku ljubezen do življenja, ki zaradi individualne umrljivosti vsakega bitja ne more in ne sme biti nič manjša. Življenje je samo po sebi opoj in opoj je tudi umetnost, ki je ali ki naj bi bila stopnjevano življenje, ne pa več »sled sence zarje onstranske gloriije«, kar je hotelo veljati za nekdanjo umetnost, posvečeno bogu. Prepričan sem, da je na tej poti slikarstvo našlo svoj pravi in čisti smisel, ki je pač opevanje življenja, stvari, reči in sveta. Govori nam v sto in sto različicah: Ljubimo vse, kar je, z radostjo in spoznanjem, da je svet naš edini in pravi dom, ki ga je zato treba spoštljivo gojiti in priznavati.

Tišina

Gregor
Strniša

KAMEN

Spominu Save Jankoviča

- I Na steni v stárem mestu glava,
levji obraz, odet v sneg.
Gleda v ta hip z očmi iz kamna,
leta posluša krátkost cest.

Cesta prinaša in odnaša
vse dni mimo nje ljudi —
prinese tega, ki počaka
pred levjo glavo, in stoji.

Okrog stojijo v nemem krogu
senčne stene starih hiš.
Strehe so bele v zimskem soncu,
v nizko nebo odhaja dim.

- II Obrne se, odide, pride
po ozki poti gor na grič.
Pod sabo vidi ceste, hiše,
glave ni več videti.

Griček je nizek, pota kratka,
a sam, nemočen, obstoji:
zakaj je tako trudna rama,
kaj ga ta dan tako teži?

Kot bi nanj léгла teža kamna,
ki ga ne vidijo oči —
pogled čez snežne strehe splava,
brez teže vstaja dim pod njim.

- III Po griču sem in tja odhaja
in mesto je sijoč prisluh:
hrum daljnih ulic vstaja, plava
brez teže čezenj, kakor duh.

Kako so sončne ceste ozke,
majhni, bleščeči stolpi hiš,
drobni, odsevi svetlih oken,
nikjer več ni postav ljudi.

Mesto se oddaljuje v krogih,
valuje, zginja v nizki čad:
odsev in slika na valovih,
lesk na gladini jezera.

- IV Prihaja sem in tja po griču,
in mesto je šumeč privid —
kako, da nosi spet, v hipu,
ta težki kamen, ki ga ni?

Planota svet, a spodaj mesto:
brez teže šum, brez teže sij —
kako, da s to nevidno težo,
v hrib, daleč, v sneg odet, strmí?

Ta sanjski zimski dan zaraja,
na vitkem dimu se vrti,
kot blišč in godba vrtiljaka —
a hrib ostaja in stoji.

- V Je še tam spodaj levja glava,
ta živa skala, stalen hip?
Zastaja vrtiljak, ugaša,
postaja mrtev ledenik.

V to zimsko noč, kot skoz zaméte,
tako utrujen, se spusti.
Tu so spet stene, bele strehe,
le levjega obraza ni.

Kot da je padla z rame teža —
gleda, ozre, okrene se:
tu vstane pred njim tista stena,
tišji ko sneg, kamniti lev.

SNEG

Thei

- I Kdor je kdaj okušal večnost,
se umreti ne boji,
samó, včasih bolj nesrečno
živí tiste kratke dni.

Čprav nič ne more vzeti
dni, ki jih morda sploh ni,
in četudi smo še večni,
ne bomo več, kot smo bili.

Bo kaj spomina na to Zemljo,
od travnikov, gozdov, planjav
— ostal spomin nanjo — zeleno?
Bo spomin vrnil ta tih dan?

- II Bo vrnil vsaj odmev neba,
ko so na glas pela ozvezdja?
— Hladen, kakšen okus ima?
Oster, kot da sploh ni srečna.

Vonj, ali vonj sploh ima?
Toliko, kot naše sanje.
Kakšno čuti včasih dlan?
Gládko, kakor rezan kamen.

Jo kdaj vidijo oči?
Naše, ne. Druge? Ne vémo.
Kakšna je? Je ali ni?
Čisto taka, kot je, večnost.

- III Čisto take, kot je, večnost,
je ne bo, in ni bila.
Samó Zemljo, samó zvezdo
vlada in ugaša čas.

Tu stoji zelena gora,
stoji, kot spomin svetá.
Kaj je večnost: sanjska môra
ali samo lepa laž?

Niti môra niti sanje,
niti gora niti laž,
ne svet: pade kot sneg nekdanje
zime poletnega dne v dlan.

- IV V dlan sneži poletne dni —
smo zato kdaj lahko srečni,
kot ni srečen zêlen hrib —
smo ali sploh nismo večni?

Saj ne bomo zvedeli,
pod ozvezdji, na tej Zemlji.
Smreka v zimi zelení —
so gozdovi sploh zeleni?

Vse te čudežne reči:
naša mesta, niso bela,
bela gora, ki žari,
ne žari, ni — niso — večna.

- V Niso večna ta nebesa,
ta ozvezdja, ki jih ni,
in ta sama sinja zvezda —
samo mi smo žalostni.

Žalostni smo, kot žaluje
v gori kdaj majhna žival,
nam pa je morda le huje:
ali bo spomin ostal?

Bosta še kdaj, v spominu, tukaj,
kot sta, živela — bo minil?
Bosta vsaj, brez spomina, skupaj?
Bo vedela, boš vedel ti?

Resnica

ŽIVALCA LAŽ IMA KRATKE NOGE

- I To je kratka živalca, z dolgim odmevom.
Lovi kratki dan skozi dolgi gozd.
Med hitrim tekom je videti daljša,
četudi je mučno kratkih nog.

Kratkih tačic se vzpenja na veje
zelenih zasneženih smrek.
Zaveje jezni rdeči zapadnik
in ji v oči nasipa sneg.

Z dolgim odmevom kratka živalca
teka po smrekah, teka po tleh,
krajša vsak dan kot prej vse leto,
čeprav požre vse, kar je manjše od nje.

- II Veter pojema, z veje drevesa
sledi z očmi ugašajoči dan,
zapad, ki zatrepeta od odmeva,
jeklen in bleščeč, kot nadzemska past.

Past se odpira, past se zapira.
Zazvení, zapre črn zob.
Švigne z drevesa majcena zverca,
šviga, beži, kratkih nog, skozi gozd.

Gozda je konec. To je že mesto.
Švigne čez cesto, zgine v park,
zvésto okrog palače visoke
stražijo vrbo, cel sneg in trd mrak.

- III Ledene šibe se prime, na vrbo
zleze, švigne v najvišji vrh.
Vse mrtvo, vse reči so ta hip oživele.
Kožuh ji spreleti kratek srh.

Drobnih oči strmi v zimsko noč:
kako nebo vžiga zvezdo za zvezdo,
mračne palače vsa okna prižgo,
odmev vseh korakov kuje nad mestom.

Velikanska kovačnica je vsa noč.
Kot od neznanskih kládív pozvanja.
Kujeta zemlja in nebo.
Od pavsod jo preganja ogenj požara.

- IV Neznanska kovačnica — hladna, prazna:
nevidna kladíva, nezemski žar.
V gostem kožuhu topla živalca
je majhen svet v sredini sveta.

Tudi v nji gorí polno zvezd,
brez števila isker se vžiga.
S krempeljci grebe v zmrzli sneg,
kožuh utripa od hitrega diha.

V mali kosmati malhi ležé
daljna, neznana, bleščeča kraljestva.
Zverca je šibka. Počiva na tleh.
Velika utripa z neba sinja zvezda.

V Preveč jasna, od straha, vstaja zarja.
Park je majhna ugasla kovačnica.
Visoke stolpnice okrog parka
zro s polzastrtimi okni v tla.

Izmed hiš dva tiha koraka.
Kratka živalca na poti leži.
Ne diha sredi čistega zraka.
Dvojni korak bolj na glas zazveni.

Mladenka, mladenič na poti parka.
Fant brčne zverco z zamrle poti.
— Resnico! Resnico! mu glas udarja.
Šepne dekle: Odpusti mi.

Janko
Kos

Teorija in praksa moderne slovenske proze

Prvi del primerjalne analize, ki naj pokaže bistvene posebnosti moderne slovenske proze na ozadju francoskega novega romana, se dá opraviti najpreprosteje tako, da postavimo drugo ob drugo teorijo in prakso obeh, nato pa poskušamo razbrati, v čem se stikata in kje razhajata. V ta namen je potrebno upoštevati predvsem teoretske spise, ki jih je Robbe-Grillet leta 1963 zbral v knjigi *Za novi roman* (Pour

un nouveau roman), pri tem pa iz posebnega razloga upoštevati tisto, kar je Robbe-Grilletovega izšlo v slovenščini — leta 1965 je revija Problemi objavila prevod njegovega »bruseljskega« predavanja, hkrati s predavanjem Nathalie Sarraute in Luciena Goldmanna — toda tega predavanja Robbe-Grillet v svojo knjigo ni sprejel; leta 1967 je prav ta revija prevedla še temeljni članek *Narava, humanizem, tragedija* (Nature, humanisme, tragédie, 1958). Razlog, zakaj je potrebno pri razmišljanju o slovenski teoriji imeti pred očmi prav teh dvoje besedil, je seveda ta, da sta utegnili najbolj vplivati na miselnost moderne slovenske proze, oziroma na njeno teorijo. Vendar pa za primerjavo kajpak ne zadostujeta, saj je slovensko teoretsko